ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

ТУРЕНКО Олег Станіславович - доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4635-4731

УДК 341.231.14:341.176(4):340.12

DOI: https://doi.org/10.71404/NP.2022.1.45

Статтю присвячено аналізу особливостей застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сучасному європейському правовому просторі. Досліджено правову природу Конвенції, значення практики Європейського суду з прав людини та її вплив на національні правові системи. Окрему увагу приділено взаємозв'язку стандартів Конвенції з правом Європейського Союзу та їх ролі у формуванні спільних європейських правових цінностей. Обґрунтовано, що Конвенція є ключовим елементом багаторівневої системи захисту прав людини та важливим чинником розвитку теорії держави і права.

Ключові слова: Конвенція про захист прав людини, Європейський суд з прав людини, право Європейського Союзу, права людини, правові цінності, верховенство права.

Постановка проблеми

Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є одним із ключових елементів функціонування сучасного європейського правового простору. В умовах посилення інтеграційних процесів, ускладнення правового регулювання та зростання ролі судових механізмів захисту прав людини Конвенція виступає універсальним інструментом забезпечення мінімальних стандартів прав і свобод для держав – учасниць Ради Європи. Практика її застосування охоплює широкий спектр суспільних відносин і суттєво впливає як на національні правові системи, так і на формування спільних європейських підходів до тлумачення та реалізації прав людини, що зумовлює актуальність наукового аналізу особливостей застосування Конвенції в сучасних умовах.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод посідає фундаментальне місце в європейській системі захисту прав людини, оскільки поєднує нормативні гарантії з ефективним контрольним механізмом у вигляді Європейського суду з прав людини. Саме завдяки прецедентній практиці цього Суду положення Конвенції набули динамічного характеру та стали дієвим інструментом правового впливу, здатним адаптуватися до суспільних змін. Конвенційні стандарти визначають мінімальний рівень захисту прав людини в Європі та слугують орієнтиром для розвитку національного законодавства і правозастосовної практики.

Важливим аспектом сучасного застосування Конвенції є її взаємозв'язок із правом Європейського Союзу та системою європейських правових цінностей. Стандарти Конвенції відіграють ключову роль у формуванні фундаментальних прав як загальних принципів права ЄС, а практика Європейського суду з прав людини істотно впливає на діяльність Суду Європейського Союзу. Така взаємодія сприяє утвердженню спільних цінностей – поваги до прав людини, верховенства права та демократії – і забезпечує узгодженість європейського правового простору. Аналіз сформованих підходів до застосування Конвенції, узагальнення досягнень та виявлення характерних рис її

функціонування в європейському правовому просторі надає можливість спрогнозувати новітні трансформації, зумовлені майбутніми подіями третього десятиліття нинішнього століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод посідає вагоме місце у сучасних наукових дослідженнях, однак її осмислення здійснюється в різних доктринальних площинах, що зумовлює необхідність систематизації наявних підходів.

У вітчизняній юридичній науці значну увагу приділено аналізу застосування Конвенції та практики Європейського суду з прав людини у національних правових системах. Дослідження зосереджуються на питаннях імплементації конвенційних стандартів, обов'язковості рішень ЄСПЛ, а також ролі національних судів у забезпеченні ефективного захисту прав людини. В працях українських науковців (Ляшенко Р.Д., Добровінський М.М. [1], Антошкіна В.К. [2], Шевчук С. [3], Петришин О.В. [4]), а також у колективному навчальному посібнику [5] Конвенція розглядається як ключове джерело формування сучасної доктрини прав людини та важливий чинник розвитку принципу верховенства права у діяльності держави.

Зарубіжні наукові підходи до ролі ЄКПЛ у європейському правопорядку характеризуються більшою увагою до теоретичних аспектів функціонування конвенційної системи. У працях західних дослідників (див. Гарріс Д., О'Бойл М., Ворбрік К. [6]) Конвенція аналізується як «живий інструмент», що еволюціонує разом із європейським суспільством, а також як фундамент спільного європейського простору прав людини. Значна частина досліджень присвячена питанням субсидіарності, меж розсуду держав та впливу практики ЄСПЛ на трансформацію національних правових порядків.

Окремий напрям наукових досліджень становить взаємодія практики ЄСПЛ і права Європейського Союзу. У науковій літературі аналізується значення стандартів Конвенції для формування загальних принципів права ЄС, а також роль практики ЄСПЛ у діяльності Суду Європейського Союзу. Дослідники (див., наприклад, Крейг П., де Бурка Г. [7]) звертають увагу на феномен «судового діалогу» між двома європейськими судовими інституціями та на його вплив на забезпечення єдності стандартів захисту прав людини в Європі [6; 7; 8].

Попри значний масив наукових праць, у доктрині зберігаються дискусійні аспекти та наукові прогалини. Зокрема, відсутній єдиний підхід до визначення місця Конвенції в багаторівневому європейському правопорядку та її співвідношення з правом ЄС. Недостатньо дослідженими залишаються аксіологічні аспекти застосування Конвенції, зокрема її роль у формуванні спільних європейських правових цінностей. Також потребує подальшого аналізу проблема узгодження національної судової практики з практикою ЄСПЛ у контексті зростаючої ролі наднаціонального правового регулювання.

Метою цієї наукової статті є аналіз особливостей застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у сучасному європейському вимірі з урахуванням її ролі у формуванні спільних стандартів захисту прав людини, взаємодії з правом Європейського Союзу та впливу на розвиток правових цінностей європейського правового простору.

Для реалізації визначеної мети статті поставлено такі **завдання дослідження**:

– здійснити доктринальний аналіз основних наукових підходів до тлумачення та застосування Конвенції;

– дослідити нормативні засади дії Конвенції, її місце у системі європейського та національного права;

– проаналізувати практику Європейського суду з прав людини як ключовий механізм реалізації положень Конвенції;

– з'ясувати особливості взаємодії стандартів Конвенції з правом Європейського Союзу;

– визначити значення Конвенції для утвердження та розвитку базових правових

цінностей, зокрема прав людини та верховенства права.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. Формально-юридичний метод використано для аналізу положень Конвенції, актів Ради Європи, а також рішень Європейського суду з прав людини. Системний метод дав змогу розглянути Конвенцію як елемент цілісної європейської системи захисту прав людини у взаємозв'язку з правом Європейського Союзу та національними правовими системами. За допомогою порівняльно-правового методу здійснено співставлення підходів до захисту прав людини в межах системи ЄКПЛ і права ЄС. Структурно-функціональний метод застосовано для аналізу функцій Європейського суду з прав людини та інших інституцій у механізмі реалізації Конвенції. Аксіологічний метод використано для дослідження правових цінностей, що лежать в основі Конвенції, та їх впливу на сучасне розуміння прав людини у європейському правовому просторі.

Виклад основного матеріалу

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод за своєю правовою природою є міжнародним договором регіонального характеру, укладеним у межах Ради Європи з метою встановлення спільних стандартів захисту прав і свобод людини. Водночас її специфіка полягає у поєднанні договірних норм із ефективним наднаціональним механізмом контролю, що здійснюється Європейським судом з прав людини. Завдяки обов'язковості юрисдикції цього Суду та виконання його рішень, Конвенція виходить за межі класичного міжнародного права і набуває рис особливого правового інструменту, здатного безпосередньо впливати на національні правові системи держав-учасниць.

Основу конвенційного механізму становлять принципи, що визначають особливості застосування та тлумачення її положень. До них належать, зокрема, принцип ефективного захисту прав людини, відповідно до якого права, гарантовані Конвенцією, мають бути практичними й ефективними, а не теоретичними або ілюзорними. Важливе значення мають також принцип субсидіарності, що передбачає пріоритет національних засобів захисту, принцип пропорційності при оцінці допустимості обмежень прав, а також доктрина «живого інструменту», яка забезпечує еволюційне тлумачення Конвенції з урахуванням суспільних змін. Зазначені принципи формують гнучку та динамічну модель застосування Конвенції.

У системі міжнародного та європейського права Конвенція посідає особливе місце. Вона є складовою регіональної системи захисту прав людини та водночас справляє істотний вплив на інші європейські правові порядки, зокрема на право Європейського Союзу. Стандарти Конвенції визнаються мінімальним рівнем захисту прав людини в Європі та використовуються як орієнтир для формування загальних принципів права ЄС і тлумачення положень Хартії основних прав Європейського Союзу. Таким чином, Конвенція виконує інтегративну функцію, забезпечуючи узгодженість європейського правового простору.

Важливою характеристикою Конвенції є її аксіологічний вимір, адже вона виступає носієм базових правових цінностей сучасної Європи. Повага до людської гідності, свободи, рівності, справедливості та верховенства права становлять ціннісну основу конвенційної системи. Саме через закріплення та практичну реалізацію цих цінностей Конвенція сприяє формуванню спільної європейської правової ідентичності та виступає фундаментом європейської системи захисту прав людини.

Практика Європейського суду з прав людини відіграє визначальну роль у застосуванні та розвитку Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, перетворюючи її з формального міжнародного договору на дієвий інструмент захисту прав людини. Саме через рішення ЄСПЛ відбувається конкретизація конвенційних норм, їх адаптація до нових суспільних умов і формування загальноєвропейських стандартів правозастосування.

Однією з ключових характеристик діяльності ЄСПЛ є прецедентний характер

його практики. Хоча Конвенція формально не закріплює доктрину stare decisis, Суд послідовно дотримується раніше сформульованих правових позицій, забезпечуючи передбачуваність і стабільність правозастосування. Так, у справі *Marckx v. Belgium (1979)* [8] ЄСПЛ сформулював підхід до захисту сімейного життя, який згодом неодноразово відтворювався та розвивався у подальших рішеннях. Прецедентність практики Суду зумовлює її нормативний вплив не лише на державу-відповідача, а й на всі держави – учасниці Конвенції.

Важливе місце у практиці ЄСПЛ посідає доктрина «живого інструменту», відповідно до якої Конвенція тлумачиться з урахуванням сучасних умов і розвитку європейського суспільства. Класичним прикладом є справа *Tyrer v. the United Kingdom (1978)* [9], у якій Суд наголосив, що Конвенція є «живим інструментом», який має тлумачитися у світлі сьогоднішніх умов. Подальший розвиток цієї доктрини простежується у справі *Christine Goodwin v. the United Kingdom (2002)* [10], де ЄСПЛ змінив попередні підходи до правового статусу трансгендерних осіб, спираючись на еволюцію суспільних уявлень і наукових знань.

Суттєвим елементом практики Суду є розмежування негативних і позитивних зобов'язань держав. Негативні зобов'язання полягають в утриманні держави від необґрунтованого втручання у сферу прав людини, тоді як позитивні зобов'язання вимагають активних дій для забезпечення ефективного здійснення прав. У справі *Osman v. the United Kingdom (1998)* [11] Суд визнав, що держава може нести відповідальність за невжиття заходів для захисту життя особи, якщо влада знала або повинна була знати про реальну загрозу. Аналогічний підхід розвинуто у справі *Öneryıldız v. Turkey (2004)* [12], де йшлося про обов'язок держави забезпечити безпеку життя внаслідок небезпечної діяльності.

Окреме значення у практиці ЄСПЛ має принцип пропорційності та доктрина межі розсуду держав (margin of appreciation). Суд визнає, що національні органи перебувають у кращому становищі для оцінки місцевих потреб і умов, однак межі такого розсуду не є необмеженими. У справі *Handyside v. the United Kingdom (1976)* [13] ЄСПЛ уперше сформулював концепцію margin of appreciation у контексті свободи вираження поглядів, водночас підкресливши необхідність збереження справедливого балансу між інтересами суспільства і правами особи. Надалі цей підхід застосовувався, зокрема, у справах *Sunday Times v. the United Kingdom (1979)* [14] та *Leyla Şahin v. Turkey (2005)* [15], де Суд перевіряв, чи були втручання держав пропорційними легітимній меті.

Отже, практика Європейського суду з прав людини виступає ключовим механізмом застосування Конвенції, забезпечуючи її динамічне тлумачення, наповнення реальним змістом і ефективну дію в європейському правовому просторі. Саме через судові рішення Конвенція набуває рис живого, адаптивного інструменту захисту прав людини, що визначає сучасні стандарти європейської правової культури.

Важливою особливістю сучасного європейського правового простору є те, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод відіграє роль одного з ключових орієнтирів у формуванні та застосуванні права Європейського Союзу – її стандарти послідовно використовуються як джерело загальних принципів права ЄС, що забезпечують захист фундаментальних прав. Такий підхід був вироблений у практиці Суду Європейського Союзу, який визнав, що основні права є невід'ємною складовою правопорядку ЄС і мають випливати зі спільних конституційних традицій держав-членів, а також з міжнародних договорів у сфері прав людини, насамперед ЄКПЛ.

Практика Європейського суду з прав людини відіграє суттєву роль у діяльності Суду ЄС, оскільки останній регулярно звертається до рішень ЄСПЛ при тлумаченні змісту фундаментальних прав. Хоча Суд ЄС зберігає автономність правопорядку Європейського Союзу, він водночас прагне уникати розбіжностей із конвенційними стандартами. Це проявляється у врахуванні правових позицій ЄСПЛ щодо свободи вираження поглядів, права на справедливий суд, поваги до приватного і сімейного життя та інших прав. Такий підхід сприяє форму-

ванню узгодженого європейського стандарту захисту прав людини та мінімізує ризик конфліктів між двома правопорядками.

Особливе місце у системі захисту прав людини в ЄС посідає Хартія основних прав Європейського Союзу, яка набула обов'язкової юридичної сили з Лісабонським договором. Хартія значною мірою ґрунтується на положеннях Конвенції та практиці ЄСПЛ, що прямо закріплено у її преамбулі та в окремих статтях. Водночас Хартія не замінює Конвенцію, а доповнює її, забезпечуючи більш детальний і системний захист прав у сфері застосування права ЄС. Суд ЄС у своїй практиці виходить із того, що положення Хартії, які відповідають правам, гарантованим Конвенцією, мають тлумачитися у світлі практики ЄСПЛ.

Забезпечення єдності стандартів захисту прав людини в Європейському Союзі здійснюється шляхом постійної координації між правом ЄС і конвенційною системою. Взаємне врахування судової практики, спільність ціннісних засад і орієнтація на мінімальні стандарти ЄКПЛ дозволили сформувати відносно цілісну модель захисту прав людини в межах ЄС. Така модель поєднує автономність права Європейського Союзу з повагою до конвенційних стандартів і відіграє ключову роль у підтриманні єдності європейського правового простору та довіри між державами-членами.

Права людини становлять фундаментальну правову цінність сучасної Європи та є концептуальною основою як Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, так і правопорядку Європейського Союзу. Конвенція закріплює мінімальний, але обов'язковий для всіх держав-учасниць стандарт прав і свобод, який відображає спільне розуміння людської гідності, свободи та рівності. У праві ЄС права людини розглядаються не лише як об'єкт захисту, а й як визначальний елемент легітимності самого європейського інтеграційного процесу. Саме через інтеграцію конвенційних стандартів у правопорядок ЄС формується єдиний ціннісний простір, у межах якого права людини виступають центральною правовою категорією.

Однією з ключових спільних цінностей Конвенції та Європейського Союзу є принцип верховенства права. У конвенційному вимірі він реалізується через вимоги законності втручання у права людини, доступу до правосуддя, незалежності суду та ефективності засобів правового захисту. У праві ЄС верховенство права є системоутворюючим принципом, що визначає межі здійснення публічної влади як на національному, так і на наднаціональному рівнях. Взаємне доповнення цих підходів забезпечує комплексне розуміння верховенства права як цінності, що поєднує формальні юридичні вимоги з матеріальним змістом прав і свобод людини.

Тісний зв'язок між демократією, правовою державою та повагою до людської гідності становить аксіологічне ядро європейської правової системи. Конвенція, хоча й не містить прямого визначення демократії, виходить із того, що захист прав людини можливий лише в демократичному суспільстві. Аналогічний підхід закріплено в установчих договорах Європейського Союзу, де демократія, правова держава та повага до прав людини визнаються спільними цінностями держав-членів. Людська гідність у цьому контексті виступає первинною цінністю, з якої випливають усі інші права і свободи та яка визначає межі допустимого втручання державної влади.

Вплив Конвенції на формування європейської правової ідентичності полягає у створенні спільного нормативного та ціннісного орієнтиру для європейських держав. Через практику Європейського суду з прав людини відбувається уніфікація підходів до тлумачення прав людини, що сприяє зближенню правових систем і формуванню відчуття належності до єдиного європейського правового простору. У поєднанні з правом ЄС Конвенція відіграє роль ціннісного «каркасу», який визначає напрям розвитку європейської правової інтеграції та закріплює спільну правову ідентичність, засновану на повазі до прав людини, верховенстві права та демократичних засадах.

Імплементація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у національні правові системи держав – учасниць Ради Європи – ґрунтується насампе-

ред на обов'язку виконання рішень Європейського суду з прав людини. Відповідно до статті 46 Конвенції держави зобов'язані не лише виплачувати справедливу сатисфакцію заявникам, а й уживати загальних і індивідуальних заходів, спрямованих на усунення причин встановлених порушень. Це передбачає внесення змін до законодавства, перегляд адміністративної та судової практики, а також забезпечення належних гарантій недопущення аналогічних порушень у майбутньому. Таким чином, виконання рішень ЄСПЛ має системний характер і безпосередньо впливає на розвиток національного права.

Вирішальну роль у застосуванні Конвенції на внутрішньодержавному рівні відіграють національні суди, які виступають первинними гарантами прав і свобод людини. З огляду на принцип субсидіарності саме вони мають забезпечувати тлумачення та застосування норм національного права у світлі положень Конвенції та практики ЄСПЛ. У багатьох європейських державах сформувався підхід, відповідно до якого суди прямо застосовують Конвенцію або використовують її як інструмент конституційно-конформного тлумачення. Така практика сприяє підвищенню ефективності захисту прав людини та зменшенню кількості звернень до ЄСПЛ.

Водночас процес імплементації Конвенції супроводжується низкою проблем і викликів. Серед них можна виокремити складність узгодження національних правових традицій із конвенційними стандартами, обмеженість ресурсів для виконання рішень Суду, а також спротив з боку окремих національних інституцій. У деяких європейських державах спостерігаються труднощі з виконанням структурних рішень ЄСПЛ, що потребують глибоких системних реформ, зокрема у сфері кримінального судочинства, умов тримання під вартою чи забезпечення незалежності судової влади. Такі виклики свідчать про складність інтеграції наднаціональних стандартів у національні правові порядки (див., наприклад, [16]).

Незважаючи на зазначені труднощі, стандарти Конвенції мають вагоме значення для правової практики держав – учасниць. Вони виступають орієнтиром для законодавця, судів і органів публічної влади, сприяючи підвищенню якості правового регулювання та зміцненню довіри до судової системи. Імплементація Конвенції забезпечує поступову гармонізацію національних правових систем із європейськими стандартами та утверджує права людини як ключову цінність сучасної правової держави.

Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод має істотний вплив на розвиток теорії прав людини, зумовлюючи її переорієнтацію з формально-нормативного на динамічний і практико-орієнтований підхід. Конвенційна модель виходить із того, що права людини мають бути не декларативними, а реальними та ефективними, що знайшло відображення у доктрині ефективного захисту та еволюційному тлумаченні прав. Практика Європейського суду з прав людини розширила класичне розуміння прав людини, зокрема через розвиток концепцій позитивних зобов'язань держави, пропорційності та балансу інтересів, що сприяло оновленню теоретичних уявлень про зміст і межі прав і свобод у сучасному суспільстві.

Важливим теоретико-правовим наслідком застосування Конвенції є трансформація уявлень про державний суверенітет. Традиційна концепція суверенітету як абсолютної та неподільної влади держави поступово поступається моделі функціонально обмеженого суверенітету, в межах якої держава добровільно бере на себе міжнародні зобов'язання у сфері прав людини. Обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини та необхідність приведення національного законодавства і практики у відповідність до конвенційних стандартів свідчать про зміну ролі держави – від єдиного носія верховної влади до учасника багаторівневої системи правового регулювання, заснованої на спільних цінностях.

У цьому контексті Конвенція постає як важливий елемент наднаціонального правопорядку у широкому теоретико-правовому розумінні. Хоча вона формально є міжнародним договором, механізм її застосування та контроль за виконанням рішень Європейського суду з прав людини надають їй рис наднаціонального правового впливу.

Конвенція формує обов'язкові для держав-учасниць стандарти поведінки та забезпечує їх реалізацію через незалежний судовий орган, що дозволяє розглядати її як складову європейського правового простору, який виходить за межі класичного міжнародного права.

Застосування Конвенції також наочно демонструє взаємодію міжнародного, наднаціонального та національного рівнів правового регулювання. Міжнародно-правові норми Конвенції реалізуються через наднаціональний судовий механізм і водночас імплементуються у внутрішні правові системи держав за участю національних судів та органів публічної влади. Така багаторівнева взаємодія сприяє уніфікації стандартів захисту прав людини, посиленню ролі судової влади та формуванню спільного європейського правового простору, що має вагоме значення для подальшого розвитку теорії держави і права в умовах європейської інтеграції.

Висновки

У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод посідає центральне місце в сучасному європейському правовому просторі та виступає ключовою правовою основою формування й функціонування європейської системи захисту прав людини. Її застосування забезпечується не лише нормативним закріпленням прав і свобод, а й ефективним судовим механізмом у вигляді Європейського суду з прав людини, практика якого надає положенням Конвенції динамічного та практично орієнтованого характеру. Взаємодія конвенційних стандартів з правом Європейського Союзу сприяє формуванню багаторівневої моделі захисту прав людини, у межах якої національні, наднаціональні та міжнародні правові системи перебувають у стані постійної взаємодії.

Основні теоретичні висновки полягають у тому, що застосування Конвенції зумовлює переосмислення класичних уявлень про права людини, державний суверенітет і роль держави в сучасному правопорядку. Конвенція утверджує підхід, за якого права людини розглядаються як реальні та ефективні правові можливості, а держава – як суб'єкт, відповідальний за їх активний захист. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання конвенційних стандартів і практики ЄСПЛ у діяльності національних судів та органів публічної влади, що сприяє підвищенню якості правозастосування та зміцненню принципу верховенства права.

Дослідження підтвердило, що Конвенція має істотне значення для розвитку права Європейського Союзу та системи прав людини загалом. Стандарти Конвенції слугують джерелом загальних принципів права ЄС, впливають на тлумачення Хартії основних прав Європейського Союзу та забезпечують єдність підходів до захисту прав людини в межах європейського правового простору. Завдяки цьому Конвенція виступає ціннісним і нормативним орієнтиром для розвитку європейської інтеграції та утвердження спільних правових цінностей.

Перспективними напрямами подальших наукових досліджень є поглиблений аналіз механізмів взаємодії практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу, дослідження імплементації конвенційних стандартів у національні правові системи в умовах сучасних викликів, а також подальше теоретико-правове осмислення ролі Конвенції у формуванні наднаціонального правопорядку та європейської правової ідентичності.

Література

1. Ляшенко Р.Д., Добровінський М.М. Тлумачення європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод у світлі сучасних концепцій праворозуміння. *Часопис Київського університету права*. 2020. 3. 361–365. https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.66

2. Антошкіна В.К. Особливості тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосування практики Європейського суду з прав людини під час здійснення судочинства в Україні. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. 2 (18). 116–123. https://doi.org/10.33270/02191802.116

3. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ: Реферат, 2007. 660 с.

4. Петришин О.В. Верховенство права в системі дії права. *Проблеми законності*. 2009. Вип. 100. С. 18–30.

5. Тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Європейським судом з прав людини та судами України. Навчальний посібник. Авт. колектив М.В. Мазур, С.Р. Тагієв та ін. Луганськ, РВВ ЛДУВС, 2006. 600 с.

6. Harris D., O'Boyle M., Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights. – Oxford: OUP, 2018. https://books.google.com.ua/books?id=NvH8AwAAQBAJ&printsec=copyright&hl=uk#v=onepage&q&f=false

7. Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. – Oxford: OUP, 2020. https://global.oup.com/academic/product/eu-law-9780198915522?lang=en&cc=de

8. CASE OF MARCKX v. BELGIUM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57534%22]}

9. CASE OF TYRER v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57587%22]}

10. CASE OF CHRISTINE GOODWIN v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60596%22]}

11. CASE OF OSMAN v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-58257%22]}

12. CASE OF ÖNERYILDIZ v. TURKEY. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-67614%22]}

13. CASE OF HANDYSIDE v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}

14. CASE OF THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-57584%22]}

15. CASE OF LEYLA ŞAHİN v. TURKEY. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-70956%22]}

16. Коруц У.З. Окремі питання виконання рішень Європейського Суду з прав людини. *Актуальні проблеми правознавства*. 1, 2017, 49–53, https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/10

References

1. Liashenko R.D., Dobrovinskyi M.M. Tlumachennia yevropeiskoi Konventsii pro zakhyst prav liudyny ta osnovnykh svobod u svitli suchasnykh kontseptsii pravorozuminnia [Interpretation of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms in the Light of Contemporary Concepts of Legal Understanding]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Journal of the Kyiv University of Law*. 2020. 3. 361–365. https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.66 [in Ukrainian]

2. Antoshkina V.K. Osoblyvosti tlumachennia Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny pid chas zdiisnennia sudochynstva v Ukraini [Features of the Interpretation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the Application of the Case Law of the European Court of Human Rights in the Administration of Justice in Ukraine]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava – Philosophical and Methodological Problems of Law*. 2019. 2 (18). 116–123. https://doi.org/10.33270/02191802.116 [in Ukrainian]

3. Shevchuk S. Sudovyi zakhyst prav liudyny: Praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny u konteksti zakhidnoi pravovoi tradytsii [Judicial Protection of Human Rights: The Case Law of the European Court of Human Rights in the Context of the Western Legal Tradition]. Kyiv: Referat, 2007. 660 p. [in Ukrainian]

4. Petryshyn O.V. Verkhovenstvo prava v systemi dii prava [The Rule of Law in the System of the Operation of Law]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*. 2009. Vol. 100. P. 18–30. [in Ukrainian]

5. Tlumachennia ta zastosuvannia Konventsii pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod Yevropeiskym sudom z prav liudyny ta sudamy Ukrainy [Interpretation and Application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by the European

Court of Human Rights and the Courts of Ukraine]. Study Guide. Collective of Authors M.V. Mazur, S.R. Tahiiev ta in. Luhansk, RVV LDUVS, 2006. 600 p. [in Ukrainian]

6. Harris D., O'Boyle M., Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights. – Oxford: OUP, 2018. https://books.google.com.ua/books?id=NvH8AwAAQBAJ&printsec=copyright&hl=uk#v=onepage&q&f=false

7. Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases, and Materials. – Oxford: OUP, 2020. https://global.oup.com/academic/product/eu-law-9780198915522?lang=en&cc=de

8. CASE OF MARCKX v. BELGIUM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57534%22]}

9. CASE OF TYRER v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57587%22]}

10. CASE OF CHRISTINE GOODWIN v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60596%22]}

11. CASE OF OSMAN v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-58257%22]}

12. CASE OF ÖNERYILDIZ v. TURKEY. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-67614%22]}

13. CASE OF HANDYSIDE v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57499%22]}

14. CASE OF THE SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM. URL: https://hudoc.echr.coe.int/rus#{%22itemid%22:[%22001-57584%22]}

15. CASE OF LEYLA ŞAHİN v. TURKEY. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-70956%22]}

16. Koruts U.Z. Okremi pytannia vykonannia rishen Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny [Certain Issues of the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Current Issues of Jurisprudence*. 1, 2017, 49–53, https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/10 [in Ukrainian]

Turenko Oleh,
Doctor of Philosophy, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
General Legal Disciplines,
Faculty No. 3
Donetsk State University of Internal Affairs

FEATURES OF THE APPLICATION OF THE CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS: A CONTEMPORARY DIMENSION

The article is devoted to the analysis of the specific features of the application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in the contemporary European legal space. The legal nature of the Convention, the significance of the case law of the European Court of Human Rights, and its impact on national legal systems are examined. Particular attention is paid to the relationship between the standards of the Convention and European Union law, as well as to their role in the formation of common European legal values. It is substantiated that the Convention constitutes a key element of the multilevel system of human rights protection and an important factor in the development of the theory of state and law.

Keywords: *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, European Union law, human rights, legal values, rule of law.*